

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11711

DER LETSTER FUN DI LAMED-
VAV

Simon Spund

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

SHIMON SPUND
« DER LETSTER FUN DI LAMED-WAW »
« LE DERNIER DES PIEUX »
POESIES

הילע : מאנע קאז

Copyright by Shimon Spund, Paris 1950.
Printed in France.

הונדערט און פופציק עקסטרע-עקזעמפלארן פון דעם בוך
זענען נומערירט פון 1 ביז 150.

PARIS
1950

אנשטאט אן הקדמה

אויסצוגן פון א פוילישן בריוו פון
טאדעאזש זאדערעצקי
בארימטער אַריענטאליסט און תלמוד-פּאַרשער,
אוניווערזיטעט-פּראָפּעסאָר אין לאָדזש.

טויערער, ליבער פריינט!

איך ווייס זייער, ווי שטארק דו האַסט ליב געהאַט דיין
קינד! נישט איינמאַל, זעענדיק אויף מיינע אויגן די דייטשע
רציחות, האָב איך מיך געפרעגט: וואָס טוט זיך איצט מיט
דיין קינד, ווי אַזוי איז איר גורל?!

איך געדענק, דאַס איז געווען שוין ווינטער-צייט 1943,
דוכט זיך, אין דעצעמבער, אַדער יאַנואַר. איך האָב גערעדט
מיט דיין רעדאַקציע-חבר פון דער „כווילאַ“, בראַט ז"ל. גע-
רעדט מיט אים וועגן מצב פון אונדזערע געמיינזאַמע פריינט.
פלוצלונג איז געוואָרן אַ טומל אויפן גאַס! מיר זענען אין איי-
נעם אַרויס און אַט וואָס פאַר אַ שוידערלעך בילד האָט זיך אונז
אַ וואָרף געטאַן אין די אויגן:

פונם געטאַ-ראַיאָן איז געפאַרן אַ ליידיקער טראַמוויי-וואַ
גאַן און ער האָט נאַכגעשלעפט נאָך זיך דריי אַפּענע לאַרעס.
און דערנאָך אַזאַ צווייטער וואַגאַן מיט לאַרעס, אַ דריטער, אַ
פערטער און פינפטער! אַרום יעדער לאַרע זענען געשטאַנען
ידישע פּאַליציאַנטן מיט גומענע שמעקנס אין די הענט און

אחוץ זיי נאך צו צוויי אוקראינישע פאליציאנטן מיט ביקסן, גרייט צום שיסן. דער קאמאנדירנדיקער געסטאפא-פארשוין איז געזעסן אליין אין פאדערשטן וואגן און אכטונג געגעבן אויף אלץ.

און אין די לארעס?

כמעט גאנץ נאקעמע, אין צעריסענע העמדלעך אויף א הויך-גראדיקן פראסט, איבערגעשראקענע, הונגעריקע און פארפרוירענע — זענען געזעסן נאך קינדער! צענער, הונדער-טער! נאך מיידלעך — ווייל די דייטשע סיסטעמאטישקייט האט נישט דערלאזט צו קיין צונויפמישונג. מיידלעך, נעכעך אין די יארן פון דריי ביז ארום צען! ...

זיי זענען געזעסן צונויפגעקורטשעמע, צוגעטוליעטע צו זיך און ציטערנדיק פאר קעלט און שרעק! זיי האבן אפילו נישט געוויינט... נאך מיט א שטומפיקן אויג, וואס האט גאר-נישט געזען, האבן זיי שטייף געקוקט אויף די פארביילויפנ-דיקע הייזער און מענטשלעכע פנימער... א בילד, וואס קאן נישט איבערגעשטיגן ווערן אפילו פון די שרעקלעכסטע קאש-מארן פון דאנעמעס, „גהינום“! ...

און איבער דעם אג פון די מינדעריעריקע „פארברעכע-רינס“, וואס האבן נאך קיין צייט נישט געהאט אפילו אַנצו-הויבן צו לעבן און וואס האבן שוין „פארדינט“ דעם אומפארא-מיידלעכן טויט פאר זייער „שולד“, פאר זייער ווילן צו דערפ-בערן די וועלט, פאר זייער הטא פון ארויסרופן די מלחמה, פאר זייער „שנאה“ צום מענטשלעכן מין... — איבער אַט דעם צוג — זענען געשטאַנען די הכנעהדיק-אויסגעצויגענע, העלדישע פי-גורן: די יידישע פאליציאנטן מיט די גומע-פאלקעס און די אוקראינישע מערדער מיט ביקסן גרייט צום שיסן! ... אן עס-קארט לויט אלע כללים פאר אַזא „געפערלעכן עלעמענט“, פאר די קליינטישקע, מיט געוואלד געצווונגענע פאסאזשיר-קעס אין די לארעס...

און איך ווייס נישט, פארוואס, אפשר אונטער דעם איינ-פלוס פון מיין געשפרעך מיט דיין חבר בראט, האב איך דיך, מיין פריינט, דערזען פאר מיינע אויגן, דיך און דיין איינציק קינד! ... אפשר — האב איך געקלערט — איז זי שוין נישטא און אפשר מארגן אדער איבערמארגן וועט זי דערגרייכן דער

אומברחמנותדיקער פסק-דין פון הימלערן? וווּ ב י ס מ ו
און וווּ זענען דייניקע, און וואָס טוט זיך מיט דיר? ...

א, וועגן די שרעקלעכע יארן דאַרף מען שרייבן, שרייבן
אַזוי, אַז יעדעס וואָרט זאָל אויסשרייען מיט זיין אומגלויבלעכן
פּחד פאַר אייגענע און פאַר פּרעמדע — פאַר די, וואָס זענען
דאָ, און פאַר די, וואָס וועלן נאָך קומען! אפּשר וועט יאָ ווען
עס איז קומען אַ מאַמענט, אין וועלכן די מענטשהייט בכלל —
(און אפילו די דייטשן בתוכם) וועלן בכוח זיין צו דערפילן ווי
מענטשן אין פּולן זינען פון וואָרט, נישט נאָר צוליב דער נאָ-
טור-וויסנשאַפּטלעכער נאָמענקלאַטור אַליין...

א, דערצייל דעריבער און זאָג דער וועלט, וואָס עס האָט
זיך געטאָן, וואָס עס טוט וויי דיר און דיינע נאָענטע! שרייב
וועגן די אומבאַשרייבלעכע רציחות נישט בכדי צו וועקן דעם
גייסט פון נקמה, נאָר בכדי זיי זאָלן נישט פאַרגעסן — און
נישט פאַרגעבן ווערן פאַר דער צייט!

דין

טאדעאוש זאדערעצקי

לאָדזש, 3 אפריל 1947

דעם געהייליקטן אַנדענק פון: מיין ליב
טעכטערל
ס ל א ז ו ע

געבוירן אין יאנואר 1935 אין לעמבערג,
פארכאפט דארט פון די דייטשע רוצחים
און אומגעקומען אין סעפטעמבער 1942
מיט א שרעקלעכן טויט אין די גאזקא-
מערן פון בעלזשעץ

אויף קידוש השם,

פון מיין פאטער חיים, מיט מיין איינ-
ציקער שוועסטער מאליע, מיין
ברידער: מאיר, יהודה-לייב,
שלמה-זלמן און יצחק מיט
זייערע גאנצע משפחות ז"ל.

(— אין געטא פון סטאניסלאווא: —)

אויף דעם מזבח פון זעקס מיליאן אומשול-
דיגע יידישע קרבנות! —

א טרער וויל קיינמאל זיין געפארבט
אפילו אין טייכן בלוט!
ווען ביי א מענטש דאס ליבסטע שטארבט —
ער זוכט אין טרערן — גנאד ...

מיין קנאָספּ...

א גערמנער שעדיקט נישט קיין קנאָספּ —
ער בענטשט אים נאָר, ער בענטשט אים שמום ;
מיט טיפער תפילה ווארט ער טריי,
כדי צו זען זיין בלום...

אין גארטן איז געווען ביי מיר
איין קנאָספּ, איין קנאָספּ — נאָר איינער קוים...
דאָך האָט דער טייוול אים געשענדט,
פאַרברענט אים מיט דעם בוים !...

אויסגעהאקטע בוימעלעך...

אויסגעהאקטע בוימעלעך,
יידישע יתומה'לעך —
א, ווו טרייבט מען זיי ?

ווילד-צעפליקטע בלימעלעך,
מיילעבלעך און שטימעלעך
פול מיט אַך און וויי...

און א נעסט, די פייגעלעך,
טרויעריק שוואַרצע אויגעלעך
מיט טרערן און א שיעור. —

פאַרבלוטקט-לייכטע קליידעלעך —
און צווישן זיי מיין מיידעלע ! —
ווי וויי, ווי וויי איז מיר !...

שאַטנס ...

קומט אַ שאַטן מיט צוויי פליגל,
פול מיט דערנער זענען זיי,
זעצט זיך ביי אַ קינדער-זוויל
און פאַרווינגט זיין ווילדן ווי...

קומט אַ שאַטן בלינד אָן אויגן,
פון הייסע טרערן אויסגעברענט,
קומט פאַרבלוטיקט, איינגעבוזן
און פאַרברענט די דאַרע הענט.

קומט אַ שאַטן אָן די גלידער,
ווי אַ הויטן זער און שרעק,
ווי אַ ווידער-קול פון לידער,
פון אַ הייסן פלאם פאַרדעקט.

קומט אַ שאַטן ווי אַ שייטער,
ווי אַ נישט-דערברענטע קויל,
ווי אַ פלאם, אַ נישט-באַפרייטער,
ווי אַ גלוטיק-שוואַרצער קנויל.

קומט אַ שאַטן ווי טון טרערן,
פון מיליאָנען אַפגעקרקענט —
און אין טאָר עס לאָזט זיך הערן
נאָר איין וואָרט: „געדענקט!“ ...

הענגט א שווארצער טרויער-שלייער ...

הענגט א שווארצער טרויער-שלייער
שווער אויף אונדזער גאנצן נעכטן,
ווי א לעצטער פלאם פון פייער,
וואָס וויל גאל מיט האַרץ טאַרפלעכטן...

שוואַרצע, שווערע טרויער-פליגל
שפּרייטן אויסעט זיך אָן רושם,
וויגן איין אין טויטן-וויגל
מיליאָנען יידישע קדושים...

קדיש בלאָזן אלע ווינטן... —

קדיש בלאָזן אלע ווינטן,
קדיש ווינט אין יעדן הויז — —
קדיש אויבן, קדיש אונטן,
אין די חורבות פון דער קלויז...

יזכור מורמלען אלע בוימער,
יזכור אין בית-עולם-ליכט,
אין צעשמערטע קברים-שמיינער,
אין די שוואַרצע טעג און נעכט!...

ס'קומט אפט א קלאנג ...

ס'קומט אפט א קלאנג פון נעטן הארץ
און פליט אין הימלען הויך — —
א מיידעלע, אן אויסגעדרארטט,
געשווימט פאר דיר, ווי רויך..

פון דער נשמה קומט א קלאנג
פון טויזנט טונק'לע פארבן — —
דעם מוח פארסמט א ווייגעראנק
פון בענקשאפט און פון שטארבן! ...

בענקשאפט

.א.

א זכר פון געבענטשטע מעג
פארגייט נישט מיט אמאל,
ווייל די נשמה אין געיעג
נאך גליק, קלינגט שארף ווי שטאל...
אין יעדן קלאנג די בענקשאפט וויינט
און ציטערט אויף צוריק,
ווייל מיט דעם נעכטן לעבט דער היינט
און לעבט נאך אלסן גליק...

די בענקשאפט ווי א קאלטע זעג
מיט ציינער שארף ווי שטאל,
שניידט דורך מיט זיך די שווארצע מעג
און קלינגט: „געדענקסט, אמאל...?!“
און יעדער קלאנג איז ווי א כאַרבל
פון גסיסה און פון טויט —
און ווי א לעצטער פלאקער-שאַרף
פון אויסגעלאָשענעם קנויט...

עם בענקען די אויגן, די ליפן, די הענט,
 עם ווערן סאר בענקשאפט די גערוון סארטרענט ;
 עם ווינט די נשמה, דאס הארץ, דער געדאנק,
 סארבענקט נאך אן אטעם, נאך א גלום, נאך א זאג...
 און נאטש נאך א שאטן פון סויערן קינד —
 און נאטש נאך א הערל — געבראכט פון דעם ווינט..

קומט אהער! ...

קומט אהער, איר צארן־פארטייטשער,
קומט, קוקט אן די טויטע וועלט!
זעט, גערענקט, וואָס קאָן דער דייטשער
פעלקער־ברעסער, דייטשער „העלד“...

קוקט אייך אָן די חורבות־גאַסן,
אַפגעמעקט פון שאַנד און בראַנד!
אונטער זיי די העלדן־מאַסן,
אונטער זיי — געפיל, פאַרשטאַנד...
אונטער זיי, ישראל'ס קהילות,
אונטער זיי — אַ יום פון בלוט!
אונטער זיי — דערשטיקטע תפילות!...

באַגראָבן בניבול'ס גנאַד — !

הערט זיך איין אין ווידווינדן,
הערט דאָס שוואַרצע שווינגעניש —
טרערן פון די חורבות טרימן!

אַ, וואָס שטייט איר, גאַנץ פאַרחושט!

פאלט אַנדער אויף די קניען
פאַר דעם ערשטן, בעסטן הויז,
וון די געטאָ־העלדן רוען —
פאלט אַנדער, וויינט אייך אויס!...

מיין טאטע ...

מיין טאטע איז געשטארבן פון הונגער
מיט א „נאטורלעכן“ טויט,
געענדיקט אין היימישן געמא,
פארשמאנט נאך א קרישקעלע ברויט.

פיר זין מיט ווייבער און קינדער,
איין טאכטער מיט מאן און קינד,
זיי האבן אים אלע געזענט — —
(זיי זענען נישטא שוין אציר).

עס האבן אים יידן אין געמא
אלע ווי איינער באוויינט.
פארגאבן אים לעבן מיין מאמע,
אזוי ווי ער האט געמיינט...

מען האט אים אין געמא באוונדערט,
היים אים מקנא געווען,
אז נישט דורך גאז און דורך פויער
ער האט זיין טויט געזען...

איך איינער בין דארט נישט געוועזן
און האב נישט קיין קדיש געזאגט,
נאך ווייט פון מיין טאטנס לוויה
האט מיך א בענקשאפט גענאגט.

איך האב אין א ווייטער תמיסה
געפילט, ער גייט פון דער וועלט,
געווסט, אז מיין טאטע געדענקט מיך,
מיין טאטע, פון טויט פארשמעלט!

און ווייט, אין א קאלטער תמיסה,
איך האב אים ווארעם געדענקט —
און היינט, אין פרייערע קאנאן,
מ'בין אלץ נאך אים פארבענקט!...

נישט קיין חלום...

נישט קיין חלום איז דאָס, ניין...
זי קומט ביינאָנט אז מיר אז ניין —

און באַטש איך ווייס, זי איז נישטאָ,
איז זי באַמת מיט מיר דאָ...

ווי מוזיק קלינגט איר טיפער קרעכין —
איך ווייס, זי ברענגט מיר נישט קיין שלעכטס...

און באַטש זי שווינגט — ב'ווייס, וואָס זי וויל:
זי קוקט מיר אין די אויגן שטיל...

פון צייט צו צייט זי ווישט אַ טרער,
אַ רויטע טרער און אַטעמט שווער...

זי דריקט מיט ציטער מיר די האַנט
און גייט צוריק אין שוואַרצן לאַנד — —

עס בלייבט אין מיר איר טיפער בליק,
ער בלייבט —

און זי אליין קומט נישט צוריק!...

אויף די בוימער ...

אויף די בוימער, אויף די צווייגן
ליגט דער פראסט ווי וויסער זשאווער,
זויט אין פעלד די קברים שווייגן —
אונטער זיי א פריינט, א חבר...

אויף די בוימער, אויף די צווייגן,
גרינע בלעטער, וויסע בליטן,
אין דעם שמעקנדיקן שווייגן
זינקט צו מיר א קנאסט אין מיטן...

זינקט צו מיר א קנאסט, א וויסע
אן א שטענגל, אפגעבראכן — —
גלאנצט אין איר א טרער, א הייסע,
פון נישט-אויסגעוויינטע שלאכן...

פליגל... 5

האָט די בענקשאַפּט אָפּגעפּעננטעט,
אָפּגעבונדן מיינע פּליגל,
ביידע פּליגל — אָפּגעברענטעט,
ווי פּון חורבות — ציגל...!

שפּיי איך מיט געליימטע פּליגל
און זע פּליגל פּליען
צו אַ נעסט און צו אַ וויגל —
און איך קאָן נישט רוען!...!

מאך צו די טירן פון דיין הארץ...

מאך צו די טירן פון דיין הארץ,
אויף דיגלען זיי פארמאך;
זאל יעדע וויינקייט זיין פארשטארצט
און די נשמה זושך!

און יעדער נערוז א קייט פון שטאל,
א האמער יעדער בליק!
און קומט דיין בענקשאפט מיט אמאל —
קוק זיך נישט אום צוריק...

אליון מיט זיך ...

אליון מיט זיך — גאנץ, גאנץ אליון,
נעם איך מיין הארץ אין עינדע הענט —
מיין ארעם הארץ, שווער ווי א שטיין
און שווארץ פאר אער, פארברענט!

עס זאפלעט היים און וויינט מיט בלוט,
באטש ווידער איז די וועלט באגרינט —
די קברים גיין און פול מיט גנאך
לגנהיסעלעדין...

ווארעמקייט...

ווידער צווירקען פייגל — וווידער...
זיי האבן ווארעמקייט דערפילט,
אויף די פעלדער, קלינגען לידער — —
ס'האט דער פריילינג זיך צעשפילט...

זינגען שוין די זשייוואָראָרָאָנקעס,
זשומען בינען אומעטום — —
טויזנט קולות אויף די לאַנקעס —
נאָר מײן קינד איז שטום...

דא...

דא האָט ער זיך מיט זיי געהברט,
דאָ האָט ער זיך מיט זיי געקושט,
בייטאָג, ביינאַכט זיי נאַנגעלאָפן,
באהערשט זייער בעט און זייער מיט;
דאָ האָט ער טרערן פון אַ בענקשאַפט
אויף תמיד, תמיד אָפגעווישט...

דאָ האָט ער איינגעוויגט די קינדער,
דאָ האָט ער זקנים רוב געבראַכט,
דאָ יונגעלייט מיט זיך פאַרבונדן
און אַפּטמאַל וועגן זיי געלאַכט;
זיין אומדערמידלעכקייט באַוווּזן
סײַ בייטאָג און סײַ ביינאַכט...

אפילו אין קעלערס האָט ער יידן
פאַרלייכטערט זייער שווערע גוים,
געלאַזט פאַרגעסן יעדן מאַנגל
פון אַ שטיקל טרוקן ברויט,
געלאַזט זיך אומעטום דערקענען:
„דאָס בין איך — דער ברוינער טויט...!“

א יעדע גאס ...

א יעדע גאס הייסט : פילן ! פילן !
א יעדעס הויז רופט הויך : „געדענק“ !
קיין וואנט, קיין ציגל לאזט פארקילן
דעם בראנד פון ווייטאָק און פון קרענק...

אין מיר, אין האַרצן, זענען חורבות !
א, פון מיין בלוט די ציגל רויט...
דורך זיי געגאנגען נאָקעט, באַרוועס,
איז דאָס טייערסטע צום טויט !

א, וויפל שרעקלעכע מהשבות
מיין קינד האָט דורכגעלעבט אין לייך !
ארויסגעקוקט דעם מלאך-המות
און צו זיין חלף זיך געגרייט — —

א יעדע גאס הייסט : פילן ! פילן !
א יעדעס הויז רופט הויך : „געדענק“ !
קיין וואנט, קיין ציגל לאזט פארקילן
דעם בראנד פון ווייטאָק און פון קרענק...

אויב מען וויינט ...

אויב מען וויינט אין אלע וועלטן
און מען וויל אַ וועלט פארשעלטן,
מיט אַ וויי פארשעלט מען זי...

אויב מען גלעט זי מיט הניפה,
מיט פארנייגונגען, מיט טיפען,
מען צעברעכט אזוי איר קני...

זעט די וועלט פון די תלוינים,
אין הניפות שוין סימנים
פון אַ נייעם מאסן-מאָרד? ...

אַ, זי וועט דערפאר באַצאלן! ...
אויף דעם השבון וואַרטן קללות
פון אַ בלוטיקן אַקאָרד! ...

א בית-עולם כ'טראג אין הארצן

א בית-עולם כ'טראג אין הארצן
טול מיט קברים אן א שיעור,
קברים פרישע און געשטערמע
ארום מיר און טיף אין מיר...

יעדע רגע — קבר-אבות —
הארבסטיק קלאגט אין מיר א ווינט;
גווישן קברים ווינט און ציטערט
איינזאם מיין פארבלאנדזשעט קינד...

איר לעצמער בריוו

עס ליגט פאר מיר איר לעצמער בריוו
מיט אותיות, מיט רונדע...
ווי טיף ער האט צערירט, ווי טיף,
איך לאגער מיינע ווונדן!

„וואָס שרייבסטו נישט?“ — מיך פרעגט מיין קינד:
„ווייסט מאַטעשי, געמרייער,
אַז כ׳האַלדז דיר תמיד אויך אַצינד
און וואַרם, זאַלסט ווערן פרייער,
זאַלסט קאַנען קומען, קומען גלייך,
מיר זאַלן זיין צוזאַמען —
און ברענגען בלומען, שיינינקע,
פאַר אונדזער גוטער מאַמען!
זי זאַל דאַרם פילן און פאַרשמיין,
אַז ביסט מיט מיר אינאיינעם,
אַז גייסט אַרויס מיט מיר פאַרמאָג
צום בערגעלע, צום קליינעם“...

י

פון הייסע טרערן איז דאָס פאַפיר
פון בריוול דורכגעפרעסן,
ווי בענק איך טאָג און נאַכט נאָך איר! — —

ווער קאָן זיין קינד פאַרגעסן?! ...!

ווינטן ...

אן וויפל מען האט שוין ביי היינט געזאגט
אין ווערטער, אין ביטערע קלאנגען!
צו דעם, וואס איזו ברענט, צו דעם, וואס איזו נאגט,
אין קיין ווארט, קיין קלאנג נישט דערנאנטען!

און וויפל מען האט ביי היינט נישט געקלאגט
פאר די ווינטער, וואס טראגן די אשן —
קיין ווארט, קיין קלאנג האט דעם ווינט נאך דעריאנט,
ער לאזט זיך שוין נישט איבעראשן...

עס טרעפט נאך ערגעץ, אמאל, ווען עס טאגט,
אז ווינטן בלאזן מיט אומקעט — —
ווינטן, וואס האבן זיך אפגעשלאגט
און ווילן זיך שטילן אויף תמיד...

ווי וויל! ...!

ווי וויל, ווי שייך עס וואָלט געווען,
ווען ב'וואָל דיך היינט נאָך קאָנען זען
אין פולן גלאַנץ פון בליען!

און מאַמע די וועלט איז ווילד און קרום,
וואָלט פון אַ קנאַספּ ביי מיר אַ בלום
געוואָקסן פול מיט צארטקייט...

זי וואָלט געמרייכט מיין ווייגעראַנק,
געקוויקט מיין האַרץ מיט אַ געזאַנג
וועגן הלומות פרויע — —

ווי וויל, ווי וויל עס וואָלט געווען,
ווען ב'וואָלט דיך, מאַכטער, נאָך געזען
פאַרמרייכט וועגן אַ חופּה...

ווען ס'וואָלט דיין טרער זיך מיט מיין טרער
פאַרמישט... אַבער ווי שווער, ווי שווער,
צו שאַפן נאָר מצבות! ...!

פירט זיי אהיים! ...

איר יידישע עלטערן מיט אייגענע קינדער,
פארטראכט אייך און לעבט ניט פאר זיך נאר באזונדער,
אז אויב ס'איז באשערט אייך א גליקלעכער גורל,
פארטראכט אייך, וואָס אנדערע האָבן פארלוירן!
פארמאכט ניט די הערצער און עפנט די אַרעמס
פאר מזרח און מערב, פאר צפון און דרום!

פארזאנען נאָך קינדער ביי שוואַרצע מאַנאָכן,
ווייסניקע הערצער, וואָס זיפצן און וואַכן,
גענבעטע יידישע קינדערלעך, בלייבען,
יתומה'לעך יונגע, כמעט אַן אַ צייכן,
וואָס נאָך ווי אין הלום געדענקען ביים וויגל
פון זייער מאַמען אַ יידישן ניגון...

פארזאנען אַ דור נאָך, אַ יונגער, אין רינגלען,
מיט הערצער פארקרוממע, צעבראַכענע שפיגלען —
קינדער, ווי טויבן פאר פרעמדן מוזבח,
געשאַכט'נע נשמות, פארסמט מיט אַ ריח
פון קטורת און שקר, פון פאלשקייט און צביעות!
אין אייערע הענט ליגט פאר זיי די ישועה...

זיי קניען פאר צלמים און וואַרטן און האָפן,
אז קומען צו זיי וועלן די, וואָס אַנטלאָפן,
אז ברייט וועט זיך עפּענען פון קלאַשטאָר דער טויער
און ווידער אַ יידישער ניגון אין אויער
וועט קלינגען פאר זיי ווי אַ רוף פון באַפרייאונג
און פירן אַרויס זיי אין לאַנד פון באַנייאונג!

פארמאכט נישט די הערצער, ברייט עפנט די אַרעמס!
עס זיפצן יתומות און ס'מאַנען די קברים:
„ישראל, אַ, ווי לאַנג עס וועט נאָך געדויערן,
ביז עפּענען ברייט וועסט די גויישע טויערן
און ווידער אַהיים פירן אייגענע קינדער
און לאָזן פארשטויזן זיי די האַרציקסטע ווונדער..."

ווער ? ! ...

ווער קאן אונדזער צער דערציילן,
ווער קאן אונדזער ווונד פארהיילן —
ווער ?

ווער קאן אונדזער אָפגרונט פילן,
זיך מיטן מלאך-הדומה שפילן —
ווער ?

ווער קאן זאמלען אונדז'רע טרערן,
ווער צו פליסן זיי פארווערן —
ווער ?

ווער די ברעגעס קאן דערגרייכן
פון די בלוטיקרויטע טייכן —
ווער ?

ווער קאן זאמלען אונדז'רע ביינער,
שאפן פון זיי ווינקל-שמיינער —
ווער ?

דער צעשמערער נאָר, דער איינער,
ער, וואָס ברעכט און בויט — מער קיינער,
ער ! ...

אין לאנער ...

אין מויטן-לאנער האט א חסיד געזאגט
אז זיין גוססדיקן רבי'ן:

— „רבי, פאטש די נשמה קלאגט,

ווייל איר האט קיין תשובה געבן!

דוכט זיך, אז ער וויל זיין פאלק סארדארבן!...

רבי, האט האלט אין שוין זיי איר, היים שטאצירן — —

וואו זענען, רבי, אלע ניסים

און הבטחות פון צדיקים?!

רבי, א געלעכטער איז בדיקת-חמץ

אויב עס פעלט דער לאנגער סדר...

פארשטייט נישט האבן אז א מאשין און רעדער

קען נישט ליבערן קיין סדורה?

ווי א זינגער און א פערער

זענען פרייסלי און דער תורה!..."

— „אבער אייביק לעבט דער בורא?!" —

האט דער רבי שטיל געענטפערט.

— „אייביק, רבי? אדרבא!..." —

— „יתגדל ויתקדש שמה רבא" — —

דער רבי האט א ווונק געטאן מיט זיין דארטער האנט,

שטיל אויסגעדייט זיך אז דער וואנט

און קדיש אפגעזאגט פאר זיך אליין,
אליין פאר זיין אייגענער נשמה...

פארטאג האט מען געלייגט אים אין אויוון אריין,
זיין הויט און ביין פארדארט, אן פלייש...
פארברענט דעם רבי'ן מיט זיין הארץ און מוח ;

און ער איז אזוי מיט פלאם און מיט רויך
געווארן אן עמוד-אש,
געווארן אן עמוד-ענן,
א שווארץ-פיערדיקע פאן צווישן מיליאנען פאנען
פון הייליקן פאלק ישראל...

ר' משה שוחט

ר' משה שוחט פון טמאצניסלאוו,
א למודן א טיפער בעל-תורה,
א ווונדערבארער חזן צוגלייך,
געלויפט האט מיט תפילות דעם בורא.

ווען יעדן שבת און יום-טוב האט
פארן עמוד ר' משה געזונגען,
האט אויף זיין פנים די שכינה גערוט,
פון זיין האלדז האבן פידלען געקלונגען.

זיין „ברכו" און זיין „נשמת כל חי"
אָדער זיין הערלעכער „הלל",
האט מיטגעריסן די גאנצע שול,
דערציטערט האט אלע מתפללים.

אין ברייטן, שוואַרץ-ווייסן טלית פארהילט,
ער האט פארבאָרגן די טרערן...
אמאל נאָר עס האט זיך אויסגעדרעקט
זיין הויכער און הערלעכער שטערן.

אמאל נאָר עס האבן פול גלאַנץ געברענט
צוויי שוואַרצע, הייליקע אויגן,
וואָס זענען מייסטנס געווען פארגלייזט,
ווען ער האט געדאוונט געבוירן.

זיין לעבן האָט ער פאַרדאוונט אַזוי
מיט אייניקלעך, אייג'נע משוררים,
מיט ברכות און תפילות און זיסן געזאַנג
מנצח געווען יעדן שמורעם...

ביו ענדלעך ס'האָט דער תליון, דער דייטש,
אויך די שטאַט סטאַניסלאַוואָוו פאַרנומען —
נאָר משה שוחט געגלויבט האָט אין גאָט
און געלאַכט פון דעם דייטשן המן...

ווען פאַר דעם עמוד געזונגען האָט
זיין „נשמת כל חי" ר' משה,
זענען די דייטשן אין שול אַרײַן,
כדי זיך מיט בלוט צו באַרויטשן!...

געפאַלן זענען די ביטערע קלעפּ
ווילד אויף זיין קאָפּ און דעם שמערן!
כאָטש פון ר' משה'ן זיין בלוט האָט געשפּריצט,
זיין קלאַנג האָט געלאָזט זיך דערהערן:

„איך ווערדע אייך זינגען אויף דייטש, אויף דייטש,
איר דייטשען זאָלט מיר פּערשמעהען:
איר ווערדעט געוויס פּערלירען דען קריג,
אונד היטלער ווירד אונטערגעהען!"...

און ווידער שלאָגן די רוצחים ווילד,
און איינער פון זיי האָט געשאָסן —
„שמע ישראל!" — און ר' משה פאלט —
זיין פליט פון בלוט-שטראַם פאַרגאַסן!

דאך פאר דעם עמוד ברענגען די ליכט
אין דער גרויסער, אלטער מנורה — —
ארום און ארום צעפלאקערט די שול
לגבור דעם הייליקן בורא!

אין פלאם און אין רויד עם הערט זיך א שיר,
א בתיקול פון הייליקע הויכן,
און משה שוחט'ס נשמה האט
געשיקט נאך איר לעצטן צייטן! ...

אין געטא

די שול אין געטא האט הימלער פארברענט,
געבליבן דארט נאָר דער קלויסטער :
אויפן צלם ישו מיט אַמענע הענט
צעלייגט, אַ גאַנץ אַנטבלויזטער.
און אונטער אים מתים אָן אַ צאָל
פון טאַטעס און מאַמעס און קינדער ;
איבער זיי דייטשן מיט אייזן און שטאַל,
תלינים און בלוטיקע שינדער.

הענגט דאָרט דער גיפסענער זון פון גאַט,
גאַנץ נאַקעט און באַרוועס אָן הויזן,
בוימרים שווייגט און פאַרשווייגט אַ פּוּד,
ער זעט נישט דעם „אַרישן“ חוזק —
אויף אַ זייט דעם קאַפּ אַראָפּגענייגט,
ער שווייגט, נאַטש די דייטשן ברומען
און טראַכט כמעט ווי איבערצייגט,
אַז „משיח“ איז שוין געקומען...

ימים-נוראים נאָנן חורבן ...

וואָ זענען אין פּוילן מיליאָנען טליתים
אין פּוילנשער בת-ימדרשים?
וואָ זענען די תּפילות, די ברענענדיק הייסע,
פון מאַמעס די האַרבעַ בקשות? ...

וואָ זענען די אויגן, פּאַרגלייזט פול בווּנה,
די אַרעמס, געשטרעקטע צום הימל?
די ליפּן, וואָס מורמלען: „על חטא שחטאתי“! ...
די זקנים, וואָס וויינען פּאַרדרימלט?

וואָ זענען ביים עמוד די זיסע חזנים,
וואָ זענען די הייליקע ספרים?
וואָ זענען די דרשות פון אלטע רבנים? —
פּאַרשוונדן אפילו די קברים!

פּאַרלאַשן, פּאַרפּינצערט, דערשיקט און געקוילעט,
צעשטערט און פּאַרברענט און געשענדעט!
נישטאָ שוין קיין יידישע מאַסן אין פּוילן,
פון בלוטיקסטן שונא פּאַרענדיקט — — !

די יידן, די לעצטע, וואָס זענען געבליבן,
צו זוכן די הייליקע מתים,
זיי האָבן נקמה אין האַרצן פּאַרשריבן,
פּאַרגעסן אָן נייע טליתים...

דער לעצטער פון די לאמעד-וואו...

די געלע לבנה האָט זיך צעלאַכט,
אַ גריל האָט צעלאָזט איר שפּיל —
און מילד איז געווען די זוכער-נאַכט
און רייך און פּיל מיט געפּיל...

און ערגעץ-וואו אונטער אַ סטויג פון היי
האָט זיך באַוויון אַ ייד,
ווי שוואַרצע לאַמטערנעס די אויגן צוויי — —
וואָס טוט ער? ער פּאַלט און קניט...

יא, ער קניט און קוקט צום הימל אַרויף
און שטרעקט אויס אַ דאַרע האַנט,
גלייך ווי דער הימל וואָלט געווען זיין בעל-יחוב,
וואָס שולדיקט אַ משכּוֹן, אַ טאַג...

די געלע לבנה האָט זיך פּאַרטראַכט,
די גריל האָט פּאַרהאַלטן איר שפּיל —
און שווער איז געוואָרן די זוכער-נאַכט,
פּאַרסמט פון איר יעדער געפּיל...

פון ווייטנס האָט לאַנג געשלעפט זיך אַ צוג
מיט יידן, געטריבן צום טויט —
מיט זקנים, פּאַרפייניקט אין שרעקלעכן קלאַג,
מיט קינדער, צעקוועטשטע, ווי קויט!...

די געלע לבנה האָט אַלין געוואַכט,
געבליפעט פאַרשטעלט די גרויל;
געשפענסטיש דער יוד האָט מיט גאל זיך צעלאַכט,
געשרינג צום הימל ווי דול:

„דאַרף איך נאָר דיין גרויס באַוונדערן,
אייביקייט זען אין דיין מאַכט — ?!
שווינגן וועגן מיינע ווונדן,
פון דיר דורך אשמדאי געבראַכט! ...?

אַלין פאַרהילן כ'זאַל די שרעקן,
פון וועלכע מיין נשמה ברענט?
נישט אַנטפלעקן, נישט אויפדעקן
דיר, ווי איך האָב דיר דערקענט! ?

בייגן זיך פאַר דיין אכוריות?
הלל־שבחים פאַר דיין גרויל — ?
אַ גליק צו זיין די הויפט־כפרה
פאַר דיין פוילן מענטשהייט־קנויל! ?

זיין דיין איוב פאַר די פעלקער,
לאָזן צאָפן זיך מיין בלוט?
מעלק מיר, מעלק מיר, גרויסער מעלקער...
געטלעך, געטלעך איז דיין מוט!

האַסט אין מיר די פרה אדומה...
מעלק מיר אויס...! טרינק אָן מיט זאַפט
פון מיין האַרץ די ווילדע טומאה,
שענק איר ווונדער פון דיין קראַפט! ..."

✽

דערווייל איז פאַרשוונדן דער שרעקלעכער צוג,
פון וויימן נאָר הערט זיך אַ פייף — —
דער יוד האָט פאַרענדיקט זיין גרויליקן קלאָג,
אָוועקגעפאַלן ווי שטייף!

אונטער דעם הארצן דערפילט האט א קלעם
דער לעצטער פון לאמעדי-וואָוו,
געפאלן מיט קלאַנג-רוף אויף קידושי-השם
און מער נישט געוועקט זיך פון שלאָף — —

די געלט לבנה האט זיך פארמאכט,
מיט וואַלקנס שווער זיך פאַרהילט —
און שוואַרץ איז געוואָרן די זומער-נאַכט,
די גריל האט מער נישט געשפילט...

דער בעש"ט

נאָר איינמאָל ער האָט זיך באַוווּן
צווישן די חרבות אליין,
געפלאַנטערט זיך צווישן די שטיינער,
א זקן, אן עלטער שטיין,
דער בעש"ט — —

"ווער זוכט מיך, ווער דאַרף מיך, ווער רופט מיך?"
ער פרעגט אליין די שטיינער, פאַרשטיינט:
"איך בין דאָ, איר קינדער פון געטאָ,
א, קינדער, פון חלף פאַרריינט...!
איך בעש"ט...!"

נאָר ס'ענטפערט קיין וואַנט, קיין צעשטערטע,
קיין שטיין און קיין ציגל, קיין דאָך — —
א גהינט פון שטילקייט און שוויגן,
א בלוטיקער, דאַרטיקער שלאָך
פאַרן בעש"ט...!

דאָ הייבט ער צום הימל די אויגן,
לאָזט שטיל אַ טרער נאָך אַ טרער,
רייסט קריעה און ווערט פאַלד פאַרשוונדן! — —
און זייט דעם ער ווייזט זיך נישט מער,
דער בעש"ט...!

ווי נעמט מען ? ! ...

ווי נעמט מען די סביבות פון יענע ישיבות,
ווי זיידעס און טאטעס זענען געזעסן
און פלעגן ביים לערנען די דאגות פארגעסן ?

ווי נעמט מען די שטימונג פון קלויזן, פון קרומע,
פון זאגן תורה און פון שלש-שעורות —
און פון א ווינקל א זופף ביחידות ? ...

ווי נעמט מען מאמינים מיט זיסע נגונים,
ווי נעמט מען דעם צויבער פון ביה"ח-שמושות,
פון שעפטשן אין הארצן פארבארג'נע בקשות ? ...

ווי נעמט מען כוונה ביי קידוש-לבנה,
מנינים, וואָס זענען מיט ליכט דאָ געשטאנען — —
ווי נעמט מען ? ! — ווען אליק איז אוועק מיט די פלאמען ? !

דורות שפעטערדיקע, ..

דורות שפעטערדיקע, ווייטע,
לעבט אייך איין אין אונדז'רע צייטן
און פארשטייט פון גאט זיין טעות
און פארשטייט אונדז'רע צוואות,
ווי א יעדער אות איז טייער,
ווי א יעדער אות איז טייער,
אויף דעם סיני אָנגעצונדן!

אין דעם גורל, אין דעם בלינדן,
מוזן מיר צו גאט דערגרייכן
און פארבלייבן ווי דער צייכן
פון פארבלייבן מיט אונדז,
איבער וועלכע גאט וועט טראגן,
בכרי לעבן זאל זיין תורה...

יא, געדענקט דאס, ווייטע דורות
און פארשטייט פון גאט זיין טעות
און פארשטייט אונדז'רע צוואות,
ווייל מיר זענען דאָקומענטן
פון א וועלט, א ווילד-פארברענטער,
און בית-עלמינס פון קדושים,
וועלכע מוזן גאט באַרוישן...
יא, געלאָזט זיך גאַנץ פארצערן,
בכרי גאט זאל זיך דערנערן —

צו דעם
האָט ער אונז אויסגעקליבן,
נאָר דורך אונז איז ער פארבליבן
גאט!...

צווישן הימל, ערד און שטערן ...

צווישן הימל, ערד און שטערן
לאזט א יעדע נאכט זיך הערן
א וונדערלעך געוויין — —

צווישן הימל, ערד און שטערן
מיט א שטראלן־שריט, א שווערן,
בלאנדזשעט גאט אליין...

שטעלט זיך אפ ביי הימלס טויערן :
„וון איז דאס, וואס כ'האב פארלוירן?
קומט דאס נאך צוריק?"

יא, מיין פאלק וועט לעבן תמיד!
מורמלט עפעס פון נקמה
און פארשטעלט זיין בליק...

צווישן הימל, ערד און שטערן
לאזט א יעדע נאכט זיך הערן
געטלעכער געוויין! ...

יידיש ...

דאָס שאַנד-וואָרט, דאָס אַלטע, „זשאַרגאָן“ איז געשאַרפֿן!
צו הייליק, צו טייער געווען איז דער קרבן,
מיט וועלכן מיר האָבן געקרוינט דעם מזבח,
בעת אונזער יידיש האָט זיך געלייטערט...
נאָך פילט זיך פון רויך און פון פלאַמען דער ריח
פון אונדז'רע קדושים פאַרגאַזט און געשייטערט!

געברענט האָבן שמעטלעך און גאַסן און שטובן,
טיף אונטער די הורבות „זשאַרגאָן“-שאַנד באַגראָבן!
אויף יידיש זיך האָבן די מאַמעס געזעגנט,
אויף יידיש ביים לעבן באַוויינט זייערע קינדער!
מיט יידיש אויף ליפן דעם תליון באַגעגנט — —
ווי טייער איז יידיש, ווי הייליק אַצינדער ...!

צי קענסטו פאַרשטיין שוין, ייד, וואָס איז יידיש,
ביי וועלכעם דער אַרעמסטער פילט זיך נגידיש?
נישט זיידע מענדעלע, נישט הערש אַסטראָפּאָלער
האָבן דעראַבערט די הימלישע סטרונען,
אויף וועלכער דער גורל, די יידישע דאָליע,
זאָל צינדן אַ פייער פון טיפּסטער אמונה...

נישט יצחקלייב פּרין, נישט שלום-עליכם
האָבן דערגרייכן געקאַנט יענע הויכן,
אויף וועלכע עס שיינט די העכסטע קדושה
פון האַרציקסטן יידיש לדרות, לדרות,
צו שאַפן פון אים אַ קראַפט, אַ נבואישע,
פאַר וועלכער דער שונא זאָל פילן אַ מורא...

אויך נישט ר' נחמן מברצלב הקדוש
האָט אונז לדרות געהייליקט זיין יידיש!
ניין, ניין, נישט קיין יחיד קאָן דאָס דערגרייכן,
אַ נייעם הריסיני טיף צו פאַרפלאַנצן,

ס'זאל קומען א בת-קול פון פלאַמיקסטן צייכן,
וואָס אייביק זאל בלייבן געהייליקט אינגאַנצן.

א צווייט לשון-קדוש איז היינט אונזער יידיש!
רבנים-כהנים פול התלהבות און חסידיש,
וואָס פילן אין לשון דעם בראַנד פון נרית-מוד,
וואָס פילן אין יידיש דאָס בלוט פון די קינדער,
קלאַפן מיט פויסטן ביים הייליקן עמוד
און וועקן די יוגנט צו יידישע ווונדער! ...

ווי אין א סודות'פולן ברונעם...

ווי אין א סודות'פולן ברונעם
טרוימט אין מיר מיין בלוט.
ס'מורמלט שטיל און אַנגעווייטיקט
נעמען, נעמען, נאַענטע נעמען
פון א נאַענט-געטרייעם פנים!
ווי אין א סודות'פולן ברונעם,
ווי א כוואליע אויף א ראָד...

דרייט דאָס ראָד זיך ווי אַ מילדראָד
אין אַ וואַסער-פאל פון בלוט...
יעדער ראָד-שפייד איז אַ נאַמען,
יעדער ראָד-שפייד איז אַ גורל
און אַ תפילה ווי פאר גנאָד...

דרייט דאָס ראָד זיך ווי אַ באַלעם,
קילעכדיק, ווי אונזער וועלט — —
צווישן רויטע וואַסער-פאלן,
צווישן פייערדיקע קוואַלן,
וון עס שפרודלט, זידט און קוועלט...

פלוצלינג קומט אַ ווילדער שטורעם
און דאָס מילדראָד ווערט צעשטערט,
אויפגעהערט האָט באלד זיין קרייזלויף,
יעדער גורל אויפגעהערט...

צווישן רויטע וואַסער-פאלן,
צווישן פייערדיקע קוואַלן
אַפגעשווענקט אַלין, אַפגעשווענקט...!

ס'מורמלט שטיל און אַנגעווייטיקט
טיף אין מיר מיין בלוט, וואָס קרענקט ;
ס'מורמלט, ס'מורמלט, ווייל ס'גערענקט...

ס'מורמלט, ס'מורמלט, ווייל עם בענקט
אלין נאך דעם, וואס אפגעשווענקט!
נאך א גורל, נאך א פנים,
נאך א האפנונגס-ליד פון מוט...

ווי אין א סדרות/פולן ברונעם
טרוימט אין מיר מוין בלוט...

צו מיין שטאט!

לואוון, דו שטאט פון הונדערט-פופציק טויזנט יידן,
דו שטאט פון פריינט, פון קרובים און חברים,
וון יידישקייט פלעגט אין די גאסן זידן —
וון ביסטו היינט, פארפינצטערט ווי אין חרם?!

וון זענען דיינע שולן און ישיבות,
דיינע הדרים און די ווארימע קלויזן,
דיינע דיינים פול מיט שאלות-תשובות,
דיין הייליק היבל פון דער „גאלד'נער רויזע"...?

וון איז דיין לואווער יידיש הארץ צעריינען,
דיין ליכטיקייט, דיין קונסט און דיין עשירות?
נאר אין מיין הארץ איז קען דיין הארץ געפינען,
אין מיר פארמאכט זען דיינע שווארצע כשורות!...

העלפט מיינע יארן זענ'ן מיט דיר געשמארכן,
מיין איינציק קינד איז דארט מיט דיר פארזונקען!
כ'האב דיר, מיין שטאט, געבראכט מיין טיפסטן קרבן:
מיין קרוין אין בלוט און טרערן איינגעמונקען!...

דערמוטיקונג ...

« Non flere — sed intelligere... ».

(נישט וויינען — נאָר באַגרייפֿן...)

SPINOZA

האַבן שוואַלפּן זיך צעטרילערט,
ווי חזנים'לעך צעגאַרגלט
פּריש און פּרילינגס הימל-בלוי — —

שוואַלפּן שפּיצעכדיקע, קלוינע,
פּיילן ווי פּון פּיילן-בויען,
אויסגעשאַסן ווי פּון קינדער
אין אומענדלעכקייט פּון וועלט...

אויסגעשאַסן אין די הימלען,
ווי צום וועט-לויף מיט די וואַלקנס — —

ס'טראַגט אין פּלי זיך ווי אַ פּייסן,
ווי פּון זילבער-סטרונעס קלאַנגען,
ווי אַ ליבעס-שיר פּון בענקשאַפט...

ס'קלינגט אין פּלי פּון פּלינקע שוואַלפּן
ווי אַ תּהלים-ליד פּון פּליגלען,
ווי אַ הלל-שבּח פּון לייכטקייט...
ס'פּליט אַ ריחיקלאַנג פּון זאַלפּן,
ס'קלינגט דער פּרילינג פּון די שוואַלפּן,
פּול מיט זאַפט פּון פּרישער ערד,
פּון דעם הימל פּריי דערנערט...

זעט די שוואַלפּן, הערט די שוואַלפּן,
די חזנים'לעך צעגאַרגלט
אין דעם יום-טובּדיקן פּלי...

וויפל פּרייד זיי אונז דערציילן !

שוואַלבן קלוינע, ווי די פוילן,
פול מיט שפרינגנדיקן פלישפיל
טראַגן ליים און בויען נעסטן
און זיי פרייען זיך און זינגען
הלל! הלל! און פאַרשטייען,
אז ווער ס'איז נאָך דאָ געבליבן,
האַט צום בויען זיך פאַרשריבן,
ווייל נאָר בויען מוז מען, בויען!

כאַטש צעשמערט זע'ן אלטע נעסטן,
מוז מען בויען נייע, פרישע,
סיי פאַר זיך, סיי פאַר די יונגע...
בויען פאַר די פרישע פליגלען
שיינע, שטאַרקע, א י י ג נ ע נעסטן!...
פליען זיי, אַזש אַ מחיה!
אָן מחשבות פון לוויות,
מיט אָן אויפשוונג, מיט אַ נייעם,
העכער, ווייטער, פלינק און און פריי —
שוואַלבן, שוואַלבן בלייבן זיי!

נאָר קאָן דען יעדער זיין אַ שוואַלב?...

געשריבן בעת — און נאָך דער מלחמה

1950—1943

אין סאַמאַרקאַנד, לאַדזש און פאַריז.

אינהאלט:

זייט	
3	אָנשטאַט אַן הקדמה
7	מיון קנאַספּ...
8	אויסגעהאַקטע בוימעלעך...
9	שאַטנאָס
10	הענגט אַ שוואַרצער טרויער-שלייער...
11	קדיש בלאָזן אַלע ווינטן...
12	ס'קומט אָפּט אַ קלאַנג...
13	בענקשאַפּט
15	קומט אַהער !
16	מיון טאַטע...
17	נישט קיין חלום...
18	אויף די בוימער...
19	פּלינגל...
20	מאָך צו די טירן פון דיין האַרץ...
21	אַליין מיט זיך
22	וואַרעמקייט...
23	ד אַ
24	אַ יעדע גאַס...
25	אויב מען ווינט...
26	אַ בית-עולם כ'טראַג אין האַרצן
27	איר לעצטער בריוו
28	ווינטן...
29	ווי וויל !...
30	פירט זיי אַהיים !...
31	ווער ? !...
32	אין לאַגער...

34	ר' משה שוחט
37	אין נעמאָ
38	ימים־נוראים נאָכן הורבן...
39	דער לעצטער פון די לאמעד־וואָו...
42	דער בעש"ט
43	ווי נעמט מען? !...
44	דורות שפעטערדיקע...
45	צווישן הימל, ערד און שמערן...
46	יידיש...
48	ווי אין אַ סודות'פולן ברונעם...
50	צו מיין שטאַט!
51	דערמוטיקונג...

אין לייט־ארטיקל פון דעם ניו־יאָרקער
„פּאָרווערטס“ פונם 1טן יולי 1949
דרוקט דער שרייבער און קריטיקער
היים ליבערמאן — איבער
דאָס ליד „ווי נעחט מען?“ (זייט 43)
און שרייבט וועגן דיכטער שמעון שפונד
(שם שיר) צו. אַנד. :

„איך בין זיכער, אז איך וועל שוין זיין נאָמען קיינמאל
נישט פאַרנעסן אויך, צוליב דעם זיסן, בעסער געזאַגט — ביטער-
זיסן טעם פון זיינע פערזן, וועלכע דריקן אויס די געפילן פון אלע
יידן אין דער היינטיקער צייט!“

איינער פון אונדזערע קאָמפּאָזיטאָרן וואָלט געדאַרפט פאַרפאַסן
מוזיק צו די פערזן, אז מיט רעכט־צוגעטראָפּענער מוזיק וואָלט דאָס
לידעלע געקענט ווערן אַ קוואַל פון זיסער הנאה אין יידישע הייזער.

די דאָזיקע פּרעגנדיקע שורות פאַרשטשעמען ביים האַרצן:
וועלכער ייד וועט זיך איבער זיי נישט פאַרבענקען? די בענקשאַפט
וואָס ליגט אין די עטלעכע פּערלדיקע, פּאָלקסטימלעכע פערזן, איז
די בענקשאַפט וואָס פילט אָן די גאַנצע יידישע סביבה אין דער גאַ-
רער וועלט אין דער היינטיקער צייט. ס'איז די הערשנדיקע, יידישע
שטימונג זינט דעם גרויסן חורבן.“

IMPRIMERIE DES « EDITIONS POLYLOTES »
232, RUE DE CHARENTON, 232 - PARIS-XIIe

